

Сердюк І. В.,
викладач кафедри філології,
перекладу та мовної комунікації
Національної академії Національної гвардії України

ОСОБЛИВОСТІ МЕЛОДІЙНОГО КОНТУРУ АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОМОВИ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті представлено результати експериментально-фонетичного дослідження особливостей мелодійного контуру промов жінок-військовослужбовців вищого офіцерського складу Збройних сил США, порівняно з промовами їхніх колег-чоловіків. Доведено, що специфіка функціонування мелодики зумовлюється гендерною приналежністю мовця.

Ключові слова: просодія, військовий дискурс, гендер, мелодика, інтонаційний контур, частота основного тону

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки відзначається зростанням інтересу мовознавців до вивчення просодичних особливостей різних видів комунікативного дискурсу. З огляду на це, варто зазначити, що нині невідомо зростає роль військовослужбовців у становленні та розвитку сучасного суспільства. Посилення співпраці між представниками військових формувань різних країн світу пояснює увагу науковців до більш детального вивчення особливостей військового дискурсу, зокрема його просодичного оформлення, яке належить до матеріальних засобів реалізації мовлення [1, с. 278]. Крім того, трансформаційні процеси, які відбулися у суспільстві протягом останніх десятиліть, змінили роль та місце жінки у ньому. Так, професія військового вже перестала бути суто чоловічою, і на сьогодні чисельність жінок-військовослужбовців у складі збройних сил різних країн світу вже становить сотні тисяч осіб і продовжує зростати щороку. Разом із тим збільшується кількість жінок-офіцерів, які обіймають керівні посади у державних військових структурах. Проте дослідження гендерного аспекту просодичної організації англомовних військових промов нині залишається поза фокусом наукових розвідок. Вищевикладене зумовлює актуальність дослідження просодичного оформлення промов жінок-військовослужбовців вищого офіцерського складу Збройних сил США, порівняно з промовами їхніх колег-чоловіків.

У межах цієї статті передбачено визначення ролі мелодики мовлення жінок- та чоловіків-військовослужбовців, яка визнається провідним компонентом інтонації, оскільки слугує засобом реалізації та розрізнення функцій інтонації [2, с. 102].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відомо, компоненти інтонації корелюють із певними інтонаційними характеристиками. Мелодика співвідноситься із частотою основного тону (далі – ЧОТ), що являє собою акустичний корелят висоти розгортання послідовності миттєвих частот у часі [3, с. 32–34]. Серед науковців, які займалися дослідженням функціонування ЧОТ, варто відзначити А.М. Антипову [4], Ю.О. Дубовського [5], А.А. Калиту [2], Р.К. Потапову [1], Л.К. Цеплігіта [6].

На думку А.А. Калити, варіації мелодики передають лінгвістичну інформацію про синтаксичні компоненти висловлення, лексичну інформацію про значення слова і його граматичну функцію. Крім того, вони можуть вказувати на індивідуальні ознаки мовця, його стать та вік [2, с. 103].

Серед компонентів, що складають мелодіку мовлення, А.А. Калита виділяє такі [2, с. 97]: 1) висотно-тональний рівень; 2) діапазон; 3) інтервал; 4) швидкість.

Метою статті є виявлення особливостей мелодійного контуру англомовних промов жінок-військовослужбовців вищого офіцерського складу Збройних сил США, порівняно з промовами їхніх колег-чоловіків шляхом проведення експериментально-фонетичного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Дослідження особливостей мелодійного контуру англомовних військових промов проводилося на двох рівнях – перцептивному (проведення аудитивного аналізу) та електроакустичному (з використанням комп'ютерної техніки). Матеріалом слугували промови генерал-лейтенантів Сухопутних військ США загальною тривалістю 60 хвилин.

Основним завданням аудитивного аналізу, який проводився із залученням професійних аудиторів-фонетистів, було визначення інтонаційного контуру синтагм з урахуванням структурної частини промови, а також визначення локалізації частотних максимумів у синтагмах на перцептивному рівні. При цьому кількість прослуховування матеріалу аудитором не обмежувалася.

Аудитивний аналіз показав, що у вступній частині промов жінок-військовослужбовців однаковою мірою переважають інтонаційні контури (ІК) «Передшкала+шкала+ядро+заядро» (26%) та «Шкала+ядро+заядро» (25%), у той час як вступна частина промов чоловіків відзначається поширеним використанням синтагм зі структурою «Передшкала+шкала+ядро+заядро» (46%). Проілюструємо наші спостереження кількома прикладами (/ – межі структурної частини синтагми, ' – наголошений склад, $\sqrt{\quad}$ – ядерний тон):

– жінка-військовослужбовець (Dyson, 2014):

*The /'Army's stra'tegic 'vision and pri'o/rities. |
'Major 'combat ope /ra'tions. ||*

– чоловік-військовослужбовець (Nicholson, 2016):

*The /'second is with our 'Afghan 'special /fo/ces. ||
In a /'raid a'gainst Al 'Qaeda in 'eastern Afg/ha'nistan. ||*

В основній частині промов представники обох гендерних груп частіше вдаються до ІК «Передшкала+шкала+ядро+заядро» (38% – жінки, 36% – чоловіки):

– жінка-військовослужбовець (Dyson, 2014):

*Is the re/'sult of the 'Army's a/bi/lity
The /'highest 'quality of 'soldiers and ci/vi/lians. |*

– чоловік-військовослужбовець (Nicholson, 2016):

*Inter/'national 'donors 'met at /Bru/sfels. |
From a/'ccomplishing their stra'tegic ob/jec'tives. |*

Основна частина промов жінок також відзначається використанням контуру «Передшкала+шкала+ядро» (24%), тоді як чоловіки однаково часто мають ІК «Передшкала+шкала+ядро» (21%) та «Шкала+ядро+заядро» (21%):

– жінка-військовослужбовець (Dyson, 2014):

To/ 'rapidly de/**ploy**

To re/ 'main on the 'Army / **team.**/

– чоловік-військовослужбовець (Nicholson, 2016):

The 'Afghan se'curity 'forces have pre'vented / **them**

This is the / 'largest and 'longest 'NATO ope'ration in ' their / **his**/tory.//

Заключна частина промов як жінок, так і чоловіків характеризується використанням ІК «Передшкала+шкала+ядро+заядро» (35% та 33% відповідно):

– жінка-військовослужбовець (Dyson, 2014):

Under the / 'regionally a'ligned 'force / **con**/cept. /

For / 'soldier and 'family / **prog**/rams. /

– чоловік-військовослужбовець (Nicholson, 2016):

And a con/'tinued 'U.S. CT/ **pre**/sence. /

And with the re/ 'sult of the 'Warsaw / **Su** /mmit

Крім того, у промовах жінок поширеним є ІК «Передшкала+шкала+ядро» (26%), а у чоловіків – «Шкала+ядро+заядро» (24%):

– жінка-військовослужбовець (Dyson, 2014):

And the con/ 'tinued / su/ **pport**

– чоловік-військовослужбовець (Nicholson, 2016):

'Their re'solve is / **bol**/stered.

Варто зазначити, що як жінки-, так і чоловіки-військовослужбовці задіюють у своїх промовах широкий спектр інтонаційних контурів. У Таблиці 1 наведено дані щодо кількісного розподілу ІК з урахуванням структурних частин промов представників обох гендерних груп, які були отримані під час проведення аудитивного аналізу.

Крім того, під час аудитивного аналізу було визначено локалізацію частотних максимумів синтагм з урахуванням

структурних частин промов (Таблиця 2). Аналіз показав, що переважна кількість максимальних показників ЧОТ у промовах представників обох гендерних груп локалізується у шкалі синтагми, переважаючи за показниками ядерну частину синтагми. Локалізація частотних максимумів у передшкالی, яка спостерігалася здебільшого у промовах жінок-військовослужбовців, свідчить про більшу експресивність висловлень, притаманну жінкам.

Результати, отримані під час аудитивного аналізу, були перевірені шляхом проведення акустичного аналізу із використанням комп'ютерних програм Speech Analyser 3.0.1. та SFS/WASP Version 1.5. Акустичний аналіз дав змогу більш детально дослідити специфіку функціонування ЧОТ у досліджуваних промовах, а отже, максимально точно встановити особливості мелодійного контуру англомовної військової промови (зокрема, такі параметри, як частотний діапазон, інтервал та швидкість зміни ЧОТ).

Частотний діапазон є одним зі значущих параметрів ЧОТ. У досліджуваних промовах він визначався шляхом знаходження різниці між усередненим максимальним та усередненим мінімальним показниками ЧОТ відповідно до структурної частини промови (Таблиця 3). При цьому максимальний показник значення ЧОТ у кожній структурній частині промови прирівнювався до 100%, після чого умовно сегментувався на п'ять зон [2, с. 238]: вузька (до 20%), звужена (21–40%), середня (41–60%), розширена (61–80%) та широка (81–100%).

За нашими підрахунками було встановлено межі кожної зони градації діапазону ЧОТ (Таблиця 4). Абсолютні показники відображають специфіку зон реалізації синтагм та варіюють за-

Таблиця 1

Кількісний розподіл інтонаційних контурів у промовах за даними аудитивного аналізу (%)

Інтонаційний контур	Жінка-військовослужбовець			Чоловік-військовослужбовець		
	Вступна частина	Основна частина	Заключна частина	Вступна частина	Основна частина	Заключна частина
Передшкала+шкала+ядро+заядро	26	38	35	46	36	33
Передшкала+шкала+ядро	16	24	26	15	21	10
Передшкала+ядро+заядро	9	5	7.5	7	7	7
Передшкала+ядро	7	3	4	1	1	7
Шкала+ядро+заядро	25	15	15	14	21	24
Шкала+ядро	13	10	10	17	12	12
Ядро+заядро	1	3	2.5	-	1	7
Ядро	3	2	-	-	1	-

Таблиця 2

Відсоткове співвідношення локалізації частотних максимумів у синтагмах

Інтонаційний контур	Жінка-військовослужбовець			Чоловік-військовослужбовець		
	Вступна частина	Основна частина	Заключна частина	Вступна частина	Основна частина	Заключна частина
Передшкала	3	3	2	-	2	-
Шкала	57	58	60	56	73	52
Ядро	40	39	38	44	25	48
Заядро	-	-	-	-	-	-

Таблиця 3

Частотний діапазон англомовних військових промов

Структурна частина промови	Жінка-військовослужбовець			Чоловік-військовослужбовець		
	f max, Гц	f min, Гц	Різниця показників (f max – f min)	f max, Гц	f min, Гц	Різниця показників (f max- f min)
Вступна	253	154	99	167	78	89
Основна	245	140	105	161	80	81
Заключна	232	133	101	168	81	87

Градація частотного діапазону англомовних військових промов (Гц)

Зона акустичної реалізації	Жінка-військовослужбовець			Чоловік-військовослужбовець		
	Вступна частина	Основна частина	Заклучна частина	Вступна частина	Основна частина	Заклучна частина
Широка	202–253	197–245	188–234	138–167	130–161	135–168
Розширена	153–202	148–196	141–187	101–137	98–129	102–134
Середня	102–152	99–147	95–140	68–100	66–97	68–101
Звужена	52–101	50–98	48–94	34–67	33–65	35–67
Вузька	до 51	до 49	до 47	до 33	до 32	до 34

лежно від структурної частини промови. Отримані дані показали, що частотний діапазон промов жінок-військовослужбовців є ширшим за діапазон їхніх колег-чоловіків.

Інтервал зміни ЧОТ на ділянках синтагм було визначено за такою формулою [6, с. 108]:

$$i = \frac{f_{\max}}{f_{\min}},$$

де i – інтервал двох тонів, f_{\max} – усереднена максимальна частота, f_{\min} – усереднена мінімальна частота відповідно до структурної частини промови (Таблиця 5). Показники частотного інтервалу у промовах як жінок-, так і чоловіків-військовослужбовців тягнуть до однотипного оформлення. При цьому спостерігаються незначні варіювання показників залежно від структурної частини промови.

Таблиця 5

Показники інтервалу ЧОТ у синтагмах з урахуванням структурної частини промови (пт)

Структурна частина промови	Жінка-військовослужбовець	Чоловік-військовослужбовець
Вступна	1,64	2,14
Основна	1,75	2,01
Заклучна	1,76	2,07

Швидкість зміни ЧОТ обчислювалася за такою формулою [6, с. 109]:

$$S = \frac{i \cdot \tau}{\Delta t},$$

де i – інтервал зміни ЧОТ, τ – коефіцієнт часу, який дорівнює 1000, Δt – тривалість ділянки ЧОТ (Таблиця 6). У промовах жінок простежується тенденція до різкого збільшення швидкості зміни ЧОТ в основній частині порівняно зі вступною частиною промови. Показники швидкості зміни ЧОТ в основній та заклучній частинах залишаються на одному рівні. Промови чоловіків визначаються різким зменшенням показників швидкості зміни ЧОТ в основній частині промови, а потім збільшенням швидкості у заклучній частині промов.

Таблиця 6

Показники швидкості зміни ЧОТ у синтагмах з урахуванням структурної частини промови (Гц/сек)

Структурна частина промови	Жінка-військовослужбовець	Чоловік-військовослужбовець
Вступна	0,9	1,8
Основна	1,37	0,87
Заклучна	1,36	1,58

Проілюструємо результати нашого дослідження на конкретних прикладах.

На рис. 1.1. наведено фонаційний відрізок, взятий із вступної частини промови жінки-військовослужбовця (Dyson, 2014).

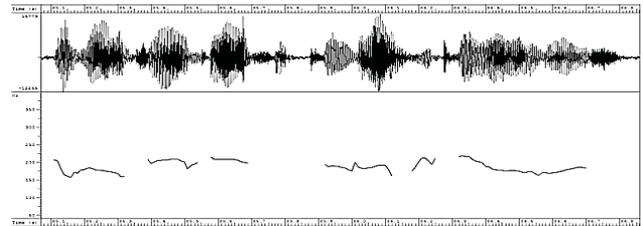

Рис. 1.1. Інтонаграма фонаційного відрізка "Of our geographic combatant commanders"

Наведений фрагмент має інтонаційний контур «Передшкала+шкала+ядро+заядро». Частотний максимум локалізується у ядерній частині синтагми і становить 240 Гц. Частотний мінімум становить 151 Гц. Діапазон звужений (89 Гц), інтервал зміни ЧОТ становить 1,6 пт. Швидкість зміни ЧОТ становить 1 Гц/сек.

На рис. 1.2. наведено фонаційний відрізок, взятий з основної частини промови жінки-військовослужбовця (Dyson, 2014).

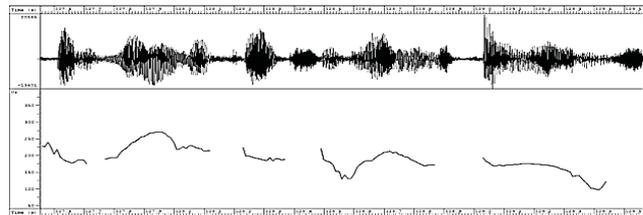

Рис. 1.2. Інтонаграма фонаційного відрізка "But it really reflects the Army's priorities"

Відрізок має інтонаційний контур «Передшкала+шкала+ядро+заядро». Частотний максимум локалізується у шкалі синтагми і складає 253 Гц. Частотний мінімум становить 98 Гц. Діапазон розширений (155 Гц), інтервал зміни ЧОТ – 2,6 пт. Швидкість зміни ЧОТ – 1,04 Гц/сек.

На рис. 1.3. наведено фонаційний відрізок, взятий із заклучної частини промови жінки-військовослужбовця (Dyson, 2014).

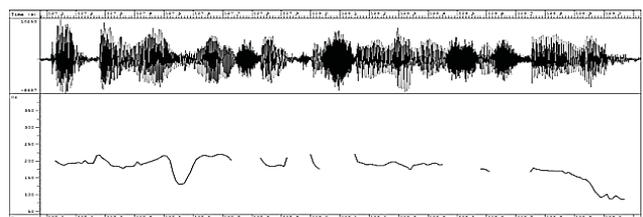

Рис. 1.3. Інтонаграма фонаційного відрізка "Depot maintenance and facilities sustainment"

Інтонаційний контур наведеного відрізка – «Шкала+ядро+заядро». Частотний максимум локалізується у шкалі і становить 225 Гц. Частотний мінімум – 98 Гц. Діапазон середній (127 Гц), інтервал зміни ЧОТ – 2,3 пт. Швидкість зміни ЧОТ – 1,2 Гц/сек.

Рис. 2.1. відображає фонаційний відрізок, взятий із вступної частини промови чоловіка-військовослужбовця (Nicholson, 2016).

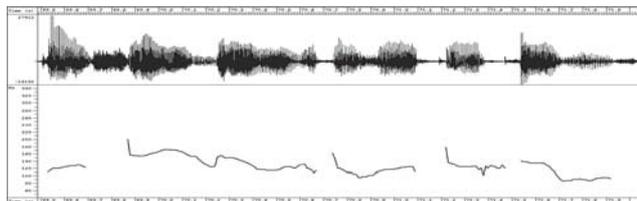

Рис. 2.1. Інтонограма фонаційного відрізка
“Our shared goal with our Afghan partners”

Відрізок має інтонаційний контур «Шкала+ядро+заядро». Частотний максимум локалізується у шкалі синтагми і складає 202 Гц. Частотний мінімум становить 78 Гц. Діапазон розширений (124 Гц), інтервал зміни ЧОТ – 2,6 пт. Швидкість зміни ЧОТ – 1,08 Гц/сек.

На рис. 2.2. наведено фонаційний відрізок, взятий з основної частини промови чоловіка-військовослужбовця (Nicholson, 2016).

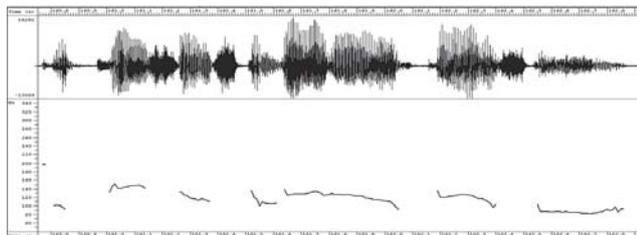

Рис. 2.2. Інтонограма фонаційного відрізка
“Of peace and stability in Afghanistan”

Відрізок має інтонаційний контур «Передшкала+шкала+ядро+заядро». Частотний максимум локалізується у шкалі синтагми і становить 153 Гц. Частотний мінімум становить 85 Гц. Діапазон середній (68 Гц), інтервал зміни ЧОТ – 1,8 пт. Швидкість зміни ЧОТ – 0,9 Гц/сек.

Рис. 2.3. відображає фонаційний відрізок, взятий із заключної частини промови чоловіка-військовослужбовця (Nicholson, 2016).

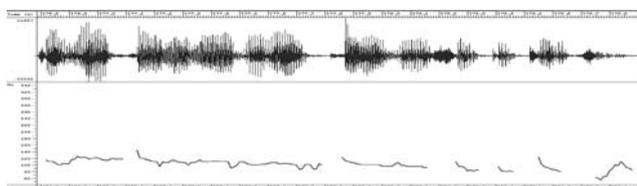

Рис. 2.3. Інтонограма фонаційного відрізка
“To help them enable that progress and protection”

Інтонаційний контур наведеного відрізка – «Передшкала+шкала+ядро+заядро». Частотний максимум локалізується

у шкалі і становить 148 Гц. Частотний мінімум – 59 Гц. Діапазон середній (89 Гц), інтервал зміни ЧОТ – 2,5 пт. Швидкість зміни ЧОТ – 1,25 Гц/сек.

Висновки. Незважаючи на те, що жінки-військовослужбовці, які обіймають керівні посади у Збройних силах США, тяжіють у своїх промовах до наслідування домінантності, притаманної чоловікам, підвищуючи таким чином ступінь упевненості та довіри до своїх слів, проведено дослідження особливостей мелодійного контуру військових промов жінок-генералів, порівняно з промовами їхніх колег-чоловіків, дає змогу виділити низку відмінностей функціонування мелодійного компонента у професійному мовленні представників обох гендерних груп. Аудитивний аналіз показав, що промови жінок-військовослужбовців характеризуються варіюванням різних видів інтонаційних контурів, які активно задіяно у всіх трьох структурних частинах промови. Крім того, у промовах жінок-генералів було зазначено локалізацію частотних максимумів у передшкалі синтагми, що свідчить про прояви емоційності висловлень, притаманної жінкам. Електроакустичний аналіз матеріалу показав, що частотний діапазон мовлення жінок-військовослужбовців є ширшим за діапазон чоловіків, а інтервал зміни ЧОТ є коротшим. Дослідження швидкості зміни ЧОТ показало, що у промовах жінок-генералів спостерігається різке збільшення швидкості зміни ЧОТ в основній частині промови, у той час як основна частина промов чоловіків характеризується різким зменшенням показників цього параметра.

Перспективою дослідження є подальше детальне вивчення функціонування тональної підсистеми просодії в англійських військових промовах з урахуванням гендерного аспекту.

Література:

1. Потапова Р.К. Речь: коммуникация, информация, кибернетика / Р.К. Потапова. – М.: Изд-во УРСС, 2003. – 564 с.
2. Калита А.А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання: [монографія] / А.А. Калита. – К.: Вид. центр Київськ. держ. лінгв. ун-ту, 2001. – 351 с.
3. Захарова Ю.М. Інтонаційна організація сучасного англійського мовлення [Навч. посібник] / Ю.М. Захарова; За ред. А.Д. Белової. – К.: Вид-во НА СБ України, 2004. – 84 с.
4. Антипова А.М. Система английской речевой интонации / А.М. Антипова. – М.: Высшая школа, 1979. – 131 с.
5. Дубовский Ю.А. Анализ интонации устного текста и его составляющих / Ю.А. Дубовский. – Минск: Вышэйшая школа, 1978. – 140 с.
6. Цеплитис Л.К. Анализ речевой интонации / Л.К. Цеплитис. – Рига: Знатье, 1974. – 272 с.
7. Dyson (2014): Department of Defense Briefing by Maj. Gen Dyson and Deputy Director Welch on the Army's FY 2015 Budget in the Pentagon Briefing Room, Director, Army Budget Maj. Gen Karen Dyson; March 04, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.c-span.org/video/?318103-2/fy2015-army-budget-briefing>.
8. Nicholson (2016): Department of Defense Press Briefing by Gen. John W. Nicholson Jr., commander, Resolute Support and U.S. Forces Afghanistan in the Pentagon Briefing Room; December 2, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=d8nhrffU8f8>.

Сердюк И. В. Особенности мелодического контура англоязычной военной речи: гендерный аспект

Аннотация. В статье представлены результаты экспериментально-фонетического исследования особенностей мелодического контура речей женщин-военнослужащих высшего офицерского состава Вооруженных сил США в сравнении с речами их коллег-мужчин. Доказано, что специфика функционирования мелодики обусловлена гендерной принадлежностью говорящего.

Ключевые слова: просодия, военный дискурс, гендер, мелодика, интонационный контур, частота основного тона.

Serdiuk I. Peculiarities of Melodic Contour of the Military Speech: Gender Aspect

Summary. The article highlights the findings of the experimental phonetic research of the melody contour of the speeches of high-ranking female officers of the US Armed Forces in comparison with the speeches of their male-colleagues. It is stated that the melody functioning depends on gender of a speaker.

Key words: prosody, military discourse, gender, melody, intonation contour, fundamental frequency.